

VLADIMÍR PÁRAL

KATAPULT

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Vážená,

už nemohu déle lhát. Zatajil jsem Vám, že jsem dávno ženat, mám dobrou ženu a krásnou chytrou holčičku. Neopustím je. Zapomeňte na mě a pokuste se odpustit.

v šesti vyhotoveních, sedmou Tinu telefonicky, objednat pilný hovor s Komáří vížkou, a než to přijde, naklepat šest obálek, *Vážená Naděžda Housková, Vážená ing. Anna Bromová, Vážená Hanička Kohoutková, Vážená Lída Adalská, Vážená Táníčka Rambousková, Vážená dr. Mojmíra Stratilová* a zalepit šest dopisů a je po vtákách, Mr. Hitchcock, a po šaškárně, trpajzlíku, odpálili jsme všechny rakety a zítra – podám to expres – to zahřmí od Brna až k Děčínu, v Ústí jen malý pšouk, PO ČERTECH SVĚDOMITĚ JSEM SI OVĚŘIL SVOU LÁSKU K MANŽELCE A DCEŘI – „Štěstí není nutné,“ řekl ve filmu kardinál Fellinimu – A SVÉ NEŠTĚSTÍ.

Jak výstřelu se lekl Jacek zvonění telefonu, KAPITÁNE, – „Tady je pilně ta Komáří vížka,“ ozvalo se ze sluchátka a pak „Jacku –“ známý zastřený Tinin hlas, „dobře, že voláš, už mám tu pumpu a je to u Harrachova v nádherný turistický krajině, bydlet budeme v hotelu Belveder... dnes večer musíš za mnou přijet!“

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze závěru knihy, když Jacek oznámil všem svým milenkám, že jim lhal.

První poločas

Jacek Jošt jede vlakem domů do Ústí nad Labem a myslí na svou rodinu, ženu Lenku a dceru Leničku, které na něj čekají. V kupé s ním sedí známý Trošt a dvě ženy, starší Vlasta a mladší Naďa. Trošt se snaží o Vlastu, Jošt se hovoru neúčastní, ale okolnostmi je donucen se dát do hovoru s Naďou.

Z vlaku vystoupí v Děčíně Jacek a Naďa společně, jdou se koupat, potom do hospody a k Naďě domů. Tam se milují, ráno jdou do hospody na snídani a potom Jacek pomáhá Naďě narýsovat výkres. Domů se mu nechce, a tak posílá telegram.

Druhý den jedou s Naďou na výlet do Hřenska, nechají si ujet autobus a přespí na Labské boudě. Do Děčína jedou ranním autobusem a Naďa spěchá do práce. Odpoledne se milují, domlouvají si další návštěvu a Jacek odjíždí domů. Doma se uvítá se svými Lenkami a večer uspává Leničku. O víkendu se jede sám koupat, protože Lenka, Lenička i babička mají jiný program.

Jacek jde do inzertní kanceláře a potom odjíždí na prohlídku bytu, který si chce koupit, chtěl by v něm žít v klidu. Chce si tam zřídit svůj azyl. Zbytek dne strávil s rodinou, ale cítil, že není vítaný.

Seznamujeme se s volným manželstvím Víti (Jackova kolegy) a Milady Balvínových, kteří mají byt rozdělený na polovinu. V té Vítěnkově žije parta volných mravů, v té Míjině jen lékařka Míja. Jacek hledá životní změnu a kamarádi i Naďa mu nabízejí několik volných pracovních pozic. Jacek zjišťuje, že všichni jeho nenadaní spolužáci se mají lépe než on. Jacek koketuje s kadeřnicí a potom si dá inzerát na seznámení. Zdá se mu, že Lenka ho chce jen pro peníze.

Jacek jel do Brna k rodičům a na pracovní cestu. Rodiče ho navádějí, aby se vrátil na Moravu. Na schůzce s Naďou přiznává, že nechce opustit ani ji, ani svou rodinu. Lenka by chtěla druhé dítě, ale to Jacka děsí.

Jacek třídí věci, které si chce vzít s sebou do azylu, až opustí svou rodinu. Přišlo mu přes sto nabídek k seznámení, on vytrídil asi 20 a odepsal na ně. Podle adres nezadaných děvčat si naplánoval cestu vlakem, během níž udělá několik zastávek a se všemi dívkami se setká. Doma ho čekají jeho Lenky a babička, které ho nechávají vyspat po náročné pracovní cestě.

Druhý poločas

Jacek se schází se všemi ženami a zároveň se snaží nezapnými způsoby prozradit své nevěry Lence. Anonym ani milostný dopis Lenka neprohlédla, rozplakal a přesvědčil ji až telefonát jedné z Jackových milenek. Jacek přejíždí mezi milenkami a na svou ženu Lenku vymyslel novou lest, snaží se ji přesvědčit, že je blázen. Střídá celkem sedm žen.

Ve vlaku se Jacek seznámil s Norbertem Hradníkem, dovedl ho domů a snažil se, aby se zalíbil Lence, ta ale jeho svodům odolala. Jacek podal inzerát a sháněl muže pro svou ženu a dcerku. Přišlo 62 odpovědí, z nichž několik vybral a odepsal. Téměř všechny milenky zatím po Jackovi chtějí sňatek z různých důvodů. Jacek svou rodinu ukazuje zdálky různým nápadníkům. Jako nejlepší se jeví Tomáš Roll. Toho vezme Jacek i domů.

Vítěnka Balvín Jacka nabádá, aby se ženou a dcerou zůstal, má si vážit toho, co má.

Nastavený čas

O Lenku a Leničku se starají víc soused Trošt a přizvaný Tomáš Roll než Jacek. Jacek všem svm sedmi ženám napsal dopis, že jim lhal a vrací se ke své ženě. Modré obálky si Jacek dal do náprsní kapsy a objednal si letenku do Brna na 1. 10. 1966. Dopisy hodil cestou na letiště do schránky. Na konci letu do Brna se Jacek odpoutal dřív, než měl. „*Prolétl uličkou, mocnou setrvačností katapultován dopředu ke kovovým schůdkům...*“ (zemřel).

- **téma a motiv**

téma: dopis s vysvětlením

motivy: dopis, telefonní hovor, trpaslík, ptáci

- **časoprostor**

prostor: Jackova kancelář v práci

čas: pracovní doba

- **kompoziční výstavba**

Kniha se dělí na tři části (První poločas, Druhý poločas a Nastavený čas), ty dále na kapitoly.

Děj se odvíjí chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román

- **vypravěč**

vševědoucí vypravěč v er-formě

- **postava**

Jacek Jošt – narozen 1933, v době příběhu je mu 33 let, je ženatý s Lenkou, má dceru Leničku, žije také s tchyní, práce v chemičce ho příliš nebaví, je přelétavý, nestálý, snadno ovlivnitelný, nemá pevnou vůli, se svým životem je nespokojený

Lenka Joštová – Jackova žena, pracovitá, starostlivá, touží po bílém plyši, nechce si připustit manželovy nevěry

Nada Housková (Děčín) – první Jackova milenka

Lída Adalská – vdova z hájovny se dvěma dětmi,

Hanička Kohoutková (Pardubice) – má starostlivé rodiče

Táňa Rambousková (Svitavy) – píše poezii

servírka Mojmirá Stratilová – vydělává nekale na zákaznících

Anna Bromová, Tina – další Jackovy milenky

- **vyprávěcí způsoby**

převažuje pásmo vypravěče v ich-formě

přímá řeč – dopis, kardinál, spojovatelka, Tina

vnitřní přímá řeč – *a po šaškárně, trpajzlíku, odpálili jsme všechny rakety a zítra*

- **typy promluv**

monolog – kardinál, spojovatelka, Tina

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

oslovení *Vážená, trpajzlíku*

elipsa *sedmou Tinu (informovat) telefonicky*

onomatopia *naklepat šest obálek*

výčet *Vážená Naděžda Housková, Vážená ing. Anna Bromová, Vážená Hanička Kohoutková, Vážená Lída Adalská, Vážená Tánička Rambousková, Vážená dr. Mojmíra Stratilová*

nespisovnost *po vtákách, trpajzlíku, všechny, v nádherný turistický*

aluze *je po vtákách, Mr. Hitchcock (odkaz na Hitchcockův film Ptáci)*

ustálené spojení *po čertech*

přezdívka *Jacek, Tina*

nedořečenost *budeme v hotelu Belveder...*

věta rozkazovací *dnes večer musíš za mnou přijet!*

- malé písmo, verzálky pro zdůraznění

- časté užití pomlček (vložené informace)

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

epiteton *pilný hovor*

personifikace *hovor s Komáří vížkou*

metafora *odpálili jsme všechny rakety; zítra to zahřmí od Brna až k Děčínu*

hyperbola *zahřmí od Brna až k Děčínu*

přirovnání *Jak výstřelu se lekl*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 20. století

Vladimír Páral (* 1932)

- český prozaik
- narodil se v Praze, mládí prožil v Brně
- vystudoval pardubickou Vysokou školu chemicko-technologickou
- má titul Ing., pracoval v chemickém průmyslu v Liberci, Jablonci nad Jizerou, Plzni a Ústí nad Labem
- od r. 1967 je spisovatelem z povolání
- v letech 1972–1979 byl redaktorem Severočeského nakladatelství
- v 60. až 80. letech patřil k nejúspěšnějším českým spisovatelům
- používal pseudonym Jan Laban
- údajně byl spolupracovníkem StB
- žije v Mariánských Lázních a v Praze, je vdovec, má dceru Eriku
- je držitelem Ceny Ladislava Fukse za celoživotní přínos české literatuře

- dynamické vyprávění, časté hyperboly
- zobrazuje stereotyp života, jeho absurditu
- časté autobiografické prvky a sexuální motivy
- výrazné pointy
- dílo má klesající hodnotu

Šest pekelných nocí – povídka, vyšlo na pokračování v deníku Průboj pod pseudonymem Jan Laban
černá pentalogie – poukazuje na zmechanizovaný život, konzumní společnost, též „pět způsobů ukájení“: *Veletrh splněných přání, Soukromá vichřice, Katapult* – novely, vyšly také pod názvem *Tři ze zoo*

Milenci a vrazi – román kritizující poměry ve společnosti

Profesionální žena – román, parodie na červenou knihovnu

bílá pentalogie – vyšly jen 4 knihy: *Mladý muž a bílá velryba, Radost až do rána, Generální zázrak, Muka obraznosti*

období science-fiction: *Romeo a Julie 2300, Pokušení A–ZZ, Válka s mnohozvířetem, Země žen*

období erotické literatury: *Knihy rozkoší, smíchu a zapomnění, Playgirls I, Playgirls II, Dekameron 2000*

- mnoho děl bylo zfilmováno

- **literární / obecně kulturní kontext**

Česká literatura po roce 1945

Bohumil Hrabal (1914–1997)

- vystřídal mnoho zaměstnání: písař, úředník, skladník, traťový dělník, výpravčí, pojišťovák, obchodní cestující, balič papíru
- od r. 1963 spisovatelem z povolání
- zemřel nešťastnou náhodou (vypadnul z okna nemocničního pokoje při krmení holubů)
- „pábění“ – zvláštní druh vyprávění, autentické hovory lidí; pábitel – vše koná zamilovaně, touží po poznání, je posedlý vyprávěním, určitou činnost dělá se vší vervou
- mnohé knihy vyšly nejprve v exilových nakladatelstvích, poté je Hrabal přepracovával
- Perlička na dně* – soubor povídek, *Pábitelé*
- Taneční hodiny pro starší a pokročilé* – celý text je jedna dlouhá věta, ovlivněn moderní prózou
- Ostře sledované vlaky* – děj na konci 2. sv. války, hl. hrdina Miloš Hrma
- 70. léta – vrcholné období

tzv. nymburská trilogie = *Městečko u vody* = *Městečko, kde se zastavil čas: Postřižiny, Krasosmutnění, Harlekýnovy milióny*

- spojující postavou je strýc Pepin, který přijel na 14 dní a zůstal několik let
- vypravěčkou je Hrabalova maminka – paní sládková

Obsluhoval jsem anglického krále – hl. hrdina Jan Dítě je malého vzrůstu, vnucuje se do vyšších vrstev

Slavnosti sněženek – soubor povídek o obyvatelích chatové oblasti Kersko

Příliš hlučná samota – monolog baliče sběrového papíru Haňti, vzděláván proti své vůli

Josef Škvorecký (1924–2012)

- prozaik, esejista, překladatel, nakladatel

* Náchod, totálně nasazen v náchodské továrně a Novém Městě nad Metují

- působil ve studentské jazzové kapele
- krátce studoval lékařskou fakultu UK, poté FF UK obor filozofie – angličtina
- r. 1969 odjel přednášet do USA a rozhodl se zůstal v exilu – stal se profesorem v Torontu (Kanada)
- zakladatel exilového nakladatelství 68 Publishers (Toronto)

Zbabělci – první román s postavou Dannym Smiřickým (autorovo alter-ego)

další díly pentalogie s Dannym: *Tankový prapor, Prima sezóna, Mirákl, Příběh inženýra lidských duší*

detektivní prózy – vystupuje poručík Borůvka: *Smutek poručíka Borůvky, Konec poručíka Borůvky, Návrat Borůvky; Hříchy pro pátera Knoxe*

poezie: *Nezoufej!, Dívka z Chicaga, Blues libeňského plynojemu*

Milan Kundera (1929–2023)

- básník, dramatik, prozaik, esejista, překladatel
- členem komunistické strany – vyloučen
- studoval literární vědu a estetiku, přestoupil na FAMU – režie, scenáristika
- žil a psal ve Francii
- poezie: *Monology, Člověk zahrada širá*
- hry: *Jakub a jeho pán, Majitelé klíčů*
- povídky: *Směšné lásky*
- romány: *Nesnesitelná lehkost bytí, Zrazené testamenty, Žert, Život je jinde, Valčík na rozloučenou*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Katapult. Jízdní řád železničních, lodních a leteckých drah do ráje.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Nevěra je stále aktuální téma. Dnes by byla kvůli mobilům jinak proveditelná, také inzeráty na seznámení dnes fungují jinak.

- **pravděpodobný adresát:**

Modelovým čtenářem je spíše žena, jedná se o milostný příběh.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jedná se o jeden z dílů tzv. černé pentalogie.

- **tematicky podobné dílo:**

Milan Kundera – *Nesnesitelná lehkost bytí*: hlavní hrdina Tomáš je také chronický nevěrník

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Film Katapult natočil v roce 1986 režisér Jaromil Jireš. Hlavní roli hraje Jiří Bartoška. Film má průměrné hodnocení, diváci ho hodnotí jako zmatený.